

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 75.

Koosolek 4. veebruaril 1919 Toompea lossi Valges saalis, Tallinnas.

Koosolek kell ½6 õhtul.

Koosolekust võtavad osa 36 maanõunikku: Jul. Seljamaa, H. Kruus, Hans Roos, K. Ast, H. Raudsepp, J. M. Ainson, J. Parik, K. Parts, M. Kiirats, A. Kohver, H. Riiberger, P. Pöld, Chr. Arro, T. Laur, K. Virma, H. Pöhl, K. Grau, K. Saral, J. Kurvits, Ed. Kansmann, J. Koort, M. Meos, T. Kuusik, J. Lasn, J. Reintam, A. Oinas, K. Baars, A. Birk, Victor Neggo, J. Raamot, P. Johanson, A. Veiler, A. Kurrikoff, A. Podrätshik, J. Temant, J. Käerner.

Koosolekut juhatavad alguses esimees K. Parts, hiljem esimehe abi J. Seljamaa.

Protokolli kirjutab sekretäri abi H. Raudsepp.

Päevakord:

1. Läbirääkimised Valitsuse seletuste üle.
2. Ajutise Valitsuse komissaride küsimus.
3. Seisukoha võtmine Valitsuse tagasiastumise teadaandmise üle.
4. Ministrite vastutusele võtmise seadus I lugemisel.
5. Maanõukogu liikmete sõjaväe teenistusest vabastamise seadus I lugemisel.
6. Riigikontrolli seadus II lugemisel.

1. Läbirääkimised Valitsuse seletuste üle.

Sõna võtab mn. P. Pöld: Rahva erakond tunnistab Valitsuse politika maa sõjalise võimu organiseerimisel heaks. Meil oli tugevat Valitsust tarvis. Käesolev konflikt tekkis Maapäeva kokkukutsumise asjus. Valitsus pidas seda üleliigseks. Maapäeva kokkutulek oli tarvilik, sest maal oli õhkkond tekkinud, mis lahendust nõudis. Maapäev, kui meie riiklise loomise selgroog peab sündmuste peale sagedamine ja kiirelt reageerima. Et Valitsus teisel arvamisel oli, tuleb sellest, et Valitsus ei olnud maa meeleolu kohta küllalt informeeritud. Valitsuse seletus minister O. Strandmanni läbi sisaldas asjata kallalekippumisi ja teravusi, parem kui see oleks ära jäänud. Meeleolus peaks rohkem tasakaalu valitsema.

Mn. K. Grau teatab juridilise komisjoni nimel järgmist:

„Protestides ettetoodud sõjaväe võimude teod kui niisugused on juridilise komisjoni arvamise järele maksvate sõjapidamise seaduste ja ilmasõjas maksma pandud uususte põhjal vormiliselt õigus-

tatud.“ Muide on aga komisjon arvamisel, et väljakohtud ajutise nähtusena võivad lubatud olla ja mitte väe seljataga.

Mn. Chr. Arro arvab, et praegu mitte moment ei ole Valitsusele etteheiteid teha. Ka meil oleks mõndagi ette heita, kuid meie viivitame sellega. Loeb rea nähtusi ette, kuidas maal peremeestel majandusliiselt ülekohut sünnib.

Mn. A. Veiler heidab Chr. Arrole ette, et ta niisugusel momendil sealiha ja heina hindadega välja tuleb. Paremalt tiival on taskukasu tähtsam kui inimese elu.

Mn. J. Temant lükkab ägedalt A. Veileri väite parema tiiva vastu tagasi.

Mn. K. Baars valgustab Viljandi konflikte. Viljandi maakonnaavalitsuse kohta ei ole süüdistusi, ta ei ole midagi seadusevastast teinud. Väljakohtute otsused on halvasti motiveeritud.

Mn. K. Ast: Meie anname järele, et väljakohtuteta sõja piirkonnas läbi ei saa. Meie nõuame nende kohtute piiramist. Meie fraktsion ei hoiu kivi taskus, nagu mn. Chr. Arro, vaid ütleb Valitsusele avalikult, milles eksitud.

Mn. A. Kohver kaitseb Valitsuse seisukohta komissaride asjus ja arvab, et maakonnaavalitsused midagi teinud ei ole. Tartu enamlaste kätte langemisel oli maakonna valitsusel süüdi.

Kohtuminister J. Jaakson seletab, et komissaride instituut süüdistajana kohtus tarvilik on. Väljakohtute tegevuse piiramisega on Valitsus nõus, piiride äratõmbamisel peab aga väejuhatusega kokku leppima.

2. Ajutise Valitsuse komissaride küsimus.

Mn. K. Ast paneb sotsial-demokraatli fraktsiooni poolt Maapäevale ette järgmise seletuse: „Paneme ette Maapäevale otsustada:

Ajutise Valitsuse poolt väljaantud määrust Valitsuse komissaride kohta, mis „Riigi Teatajas“ nr. 9 (24. dets. 1918. a.) avaldatud. maksvusetaks tunnistada ja kõigi ametiasutuste ja ametnikkude tegevuse seaduslikkuse järele valvamist administratiivkohtute peale panna.“

Mn. J. Parik teeb ettepaneku Valitsuse poolt maksma pandud komissaride kohta käivates määrustes § 4. punkt 5 järgmiselt muuta: Eelmises punktis tähendatud ametnikka neil juhtumistel Ajutisele Valitsusele tagandamiseks ette panna, kui koha peal administratiivkohus puudub, viimastel juhtumistel aga ametnikkude tagandamise kaebtusega tähendatud kohtu poole pöörata.“

Mn. K. Baars paneb ette seaduse kava juridilise komisjoni kätte läbitöötamiseks anda.

Mn. K. Ast teatab, et tema kohtuministri teadaannet, et komissaride instituuat ajutine, ära kuulates lepib sellega, kui komissaride seaduses sisulisi muudatusi ette võetaks. Toetab K. Baarsi ettepanekut.

Koosolek otsustab ühel häälel komissaride seadust juridilise komisjoni kätte läbitöötamiseks anda.

Otsustatakse teha 20-minutiline vaheaeg.

3. Seisukoha võtmine Valitsuse tagasiastumise teadaande kohta.

Mn. J. Reintam paneb rahvaerakonna poolt järgmise üleminekuvormeli ette:

„Maanõukogu leiab, et Ajutise Valitsuse tagasiastumine mitte põhjendatud ei ole ja ei võta tema lahkumise palvet vastu.“

Mn. J. Parik teatab, et Maaliidu fraktsioon ettelõetud vormeliga ühineb.

Mn. A. Veiler teatab, et tööerakonna fraktsioon ettelõetud vormeliga ühineb.

Mn. K. Ast: Valitsuse tagasiastumise teadaande vastuvõtmine ehk tagasilükkamine tähendab teatavas mõttes usalduse ehk mitteusalduse avaldamist Valitsusele. Valitsusest osavõtmisega on meie partei Valitsusele tegelikult usaldust näidanud. Et praegu teada ei ole, missugused järeldused Ajutine Valitsus neist läbirääkimistest teeb, mis käesolevatel istumistel peetud, siis ei saa sotsialdemokratiline rühm mn. J. Reintami ettepaneku hääletamisest osa võtta.

Mn. H. Kruus: Meie seisukoht Valitsuse vastu avaldati ennelõunasel koosolekul, sellepärast hääletab sots.-rev. fraktsioon mn. J. Reintami ettepaneku vastu.

Mn. J. Reintami ettepanek pannakse hääletamisele. Ettepaneku poolt 26 häält, vastu 4, erapooletud 4.

Valitsuse tagasiastumise palve on Maapäeva poolt tagasilükatud.

4. Ministrite vastutusele võtmise seadus I lugemisel.

Komisjoni aruandja mn. K. Grau loeb ette ministrite vastutusele võtmise seaduse eelnõu. (Vaata lisa nr. 1.)

Mn. P. Põldi parandusega (juurde lisada „selle kohtu valimise järele“) ja mõne redaktsioonilise parandusega võetakse seaduseelnõu I lugemisel järgmiselt vastu:

§ 1. Õigus ministrid nende ametikohuste täitmisel kordasaaadetud kuritegude eest

kohtulisele vastutusele võtta on ainult Maanõukogul. Sellekohane otsus tehtakse koosolejate Maanõukogu liikmete ¾ hääle enamusega.

§ 2. § 1 tähendatud kuriteod alluvad kõrgemale riigikohtule; senikui viimastei ole — ringkonna kohtule, mille istumisest osa võtavad juhatajana ringkonna-kohtu esimees, kaasistujatena ringkonna-kohtu esimehe abi, kui ka üks ringkonna-kohtu liige selle kohtu valimise järele, Maanõukogu esimees ja Tallinna Sõjaväeringkonna-kohtu esimees.

5. Maanõukogu liikmete väeteenistuse kohustuse seadus I lugemisel.

Maanõukogu liikmete sõjaväe teenistusest vabastamise seaduse eelnõu kannab ette aruandja mn. K. Grau.

Seaduse eelnõu võetakse esimesel lugemisel 18 häälega (vastu ei ole) järgmiselt vastu:

„Maanõukogu liikmed on sõjaväe mobilisatsioonist ja Kaitse-Liidu teenistusest vabad.“

6. Ajutine seadus Eesti Riigikontrolli kohta I lugemisel.

Seaduse-eelnõu kannab ette riigikontrolöör A. Oinas. (Vaata lisa nr. 2.)

Eelnõu võetakse esimesel lugemisel vastu.

Koosolek lõpeb kell ½11 õhtul.

K. Parts (*allkiri*).

Jul. Seljamaa (*allkiri*).

K. Ast (*allkiri*).

H. Raudsepp (*allkiri*).

H. Pöhl (*allkiri*).

A. Veiler (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Ministrite vastutusele võtmise seadus.

§ 1. Ainult Maanõukogul on õigus ministrid nende ametikohuste täitmisel korda saadetud kuritegude eest kohtulisele vastutusele võtta. Sellekohane otsus tehakse koosolejate Maanõukogu liikmete ¾ hääle enamusega.

§ 2. § 1. tähendatud kuriteod alluvad kõrgemale riigikohtule; seni kui viimast ei ole — ringkonna-kohtule, mille istumi-

sest osa võtavad juhatajana ringkonna-kohtu esimees, kaasistujatena esimehe abi, kaks kohtu liiget, Maanõukogu esimees ja Tallinna Sõjaväe ringkonna-kohtu esimees.

LISA nr. 2.

Ajutine seadus Eesti Riigi-kontrolli kohta.

1) Riigikontrolli ülesandeks on kõigi riigi asutuste, ametkohtade, ettevõtete ja majapidamiste järele valvamine nende käes olevate riigivaradega ümberkäimine ja nende majapidamise seaduspärasuse ja otstarbekohasuse suhtes.

2) Kõigi riigi asutuste, ametkohtade, ettevõtete ja majapidamiste rahalised ja ainelised aruanded käivad Riigikontrolli järele vaatamise alla. Riigikontrollil on õigus neilt tähtajalisi aruandeid ja seletusi nõuda ja nende asjaajamist ja majapidamist igal ajal reviderida.

3) Riigikontrolli võimukonda käib ka igasugune eelkontroll.

4) Kui Ajutine Valitsus Riigikontrolli protestiga eelkontrolli toetusel nõus ei ole, võib Ajutine Valitsus oma otsuse täide saata, tingimiselega sellest Maapäeval aru anda.

5) Ühtki krediidi avamise käsku ei täida Riigikassa ilma Riigikontrolli õigekstunnistusega. Kui Ajutine Valitsus Riigikontrolli poolt keelatud krediiti tarvilikuks peab, annab Riigikontroll oma nõusoleku tingimisega sellest Maapäevale teada.

6) Riigikontrolli ülesannete teostus seisab Riigikontrolööri ja kuueliikmelise Kontrollnõukogu käes. Kontrollnõukogu esinikuks on Riigikontrolöör või tema äraolekul tema asetäitja.

7) Riigikontrolööri valib Maapäev või viimase volitusel selle Vanemate Nõukogu.

8) Viis Kontrollnõukogu liiget, osakonna juhatajat, kinnitab ametisse Riigikontrolööri ettepanekul Vanemate Nõukogu. Ühe liikme määrab riigi Kõrgem Kohus.

9) Riigikontrolööri ja Kontrollnõukogu liikmeid võib kuni Asutava Kogu sellekohase korralduseni tagandada ametist ainult Maapäev või selle Vanemate Nõukogu.

10) Riigikontrolööril on õigus kõigist Ajutise Valitsuse koosolekuist ainult sõnaõigusega osa võtta.

11) Kontrollnõukogu alla käib:

a) kõigi riigi asutuste, ametkondade, ettevõtete ja majapidamiste rahaliste ja aineliste aruannete kinnitamine;

b) kohaliste kontrollasutuste sisse-seadmine ja nende otsuste läbivaatamine ja kinnitamine;

c) aruannetega viivitamine ametnikkude trahvimine kuni 3000 margani;

d) ametnikkude ametist tagandamise nõudmised suuremate korratuste puhul;

e) ametnikkude kohtu kätte andmine revideerimisel ja aruannete läbi-vaatamisel ilmsiks tulnud pettuste, võltsimiste, altkäemaksude ja muude kuritarvituste eest;

f) juurde- ja tagasimaksude määramine ametnikkudelt ja nende vabastamine nimetatud maksudest; Kontrollnõukogu võib ametnikkude varandust nimetatud maksude sissenõudmiseks aresti alla panna ja ära võõrandada lasta.

T ä h e n d u s: Juurde- ja tagasimaksude sissenõudmine sünnib Rahaministeeriumi kaudu.

13) Ametnikkudel, keda on mõistetud juurde ja tagasimaksude maksmisele, on õigus kolmekümne päeva jooksul Kontrollnõukogu otsuse vastu seaduse rikkumise pärast kaebada Kõrgemasse Kohtusse, kes Kontrollnõukogu otsuse täidesaatmise kuni asja lõpuliku otsustamiseni võib seisma panna.

14) Kontrollnõukogu koosolekud on otsusvõimulised, kui neist vähemalt kolm liiget ühes Riigikontrolööri või tema äraolekul tema asemikuga osa võtab. Kontrollnõukogu otsused tehakse liht hääle-enamusega.

15) Riigikontrolli ametnikud määrab ametisse Riigikontrolöör; tagandab neid ametist Kontrollnõukogu.

16) Riigikontrolööril, Kontrollnõukogu liigetel ja teistel Riigikontrolli teenistuses olevatel ametnikkudel ei tohi mingisugust teist riigi või Riigikontrolli alla käivates era, seltskondlikuis ja omavalitsuse asutustes palgalist kohta või teenistust olla.

17) Riigikontrolli kulude katmine sünnib Riigikontrolli poolt Ajutisele Valitsusele ettepanud eelarvete järele. Lahkumineku puhul krediitide nõudmisel Riigikontrolli ja Ajutise Valitsuse vahel, läheb küsimus Maapäeva või Vanemate Nõukogu otsustamisele.

18) Sõjaväe-kontrolli jaoks määratakse Riigikontrolööri poolt Maapäeva Vanemate Nõukogu ja Vägede Ülemjuhataja nõusolekul sõjaväe peakontrolöör osakonna juhataja õigustega.

19) Ajutisel Valitsusel on õigus Riigikontrolli tegevusesse puutuvaid määruseid avaldada ainult Kontrollnõukogu nõusolekul.